

PÅTEGNINGSARK

Riksadvokatembetet
Postboks 2102 Vika
0125 Oslo

Dok nr

13468810 76/22-63/THE051

1. juli 2022

ANMELDELSE AV POLITITJENESTEPERSON OG UTRYKNINGSPOLITIET SØR FOR MULIG BRUDD PÅ TAUSHETSPLIKT OG TJENESTEPLIKT – KLAGE OVER HENLEGGELSE

Sendes Spesialenheten for politisaker, under henvisning til påtegning 31. mars d.å. (dok. 01,04) med oversendelse av klage 20. s.m. fra A og B (dok. 12,02,01). Klagen er rettet mot Spesialenhetens påtalevedtak 13. s.m. (dok 12,01), hvor straffeforfølgningen mot både politioverbetjent X og Utrykningspolitiet Sør (UP-distrikt 2) ble henlagt etter bevisets stilling.

A og B, som i tillegg anmeldte forholdet til Spesialenheten (dok. 02,01 og 02,02), har ikke rettslig klageinteresse og klagerett etter straffeprosessloven § 59 a. Klagen tas likevel til behandling i kraft av det alminnelige overordningsforholdet, jf. riksadvokatens rundskriv 2/1996 punkt VI siste avsnitt.

Saken gjelder mulig brudd på taushetsplikt og tjenesteplikt etter at et bilde av en mistenkt ble publisert på Utrykningspolitiet Sør-Norges Snapchat-konto. Fra Spesialenhetens redegjørelse for sakens faktum (side 2–5 i vedtaket) siteres:

"På bakgrunn av opplysningene i saken legger Spesialenheten til grunn at en patrulje fra UP Sør-Norge, bestående av politioverbetjent X og politibetjent Y, 6. januar 2022 stanset en bil i Bamble. Bilen ble ført av C. C ble av politiet oppfattet som åpenbart påvirket, og han opplyste at han hadde røyket hasj dagen i forveien. Han hadde ikke gyldig førerkort. Politiet tok C med til Bamble legevakt for blodprøve og klinisk undersøkelse.

Under blodprøvetakingen på legevakten tok politioverbetjent X et bilde av C. Bildet viser C avbildet fra brystet og ned sittende i en stol. Det som trolig er helsepersonell er så vidt synlig i kanten av bildet, og synes å feste et strasebånd på Cs venstre arm. C er iført lys brune vintersko, en dongeribukse med litt spesielt mønster på knærne, samt mørke klær på overkroppen både en svart genser og en mørk jakke. Cs venstre underarm er avbildet uten bekleddning, og det er ikke synlige tatoveringer eller lignende kjennetegn på armen.

Politioverbetjent X publiserte bildet på UP Sør-Norges Snapchatkonto ca. to timer etter at det ble tatt, og med følgende tekst: "UP stanset fører uten gyldig førerkort som innrømmet bruk av hasj. Blei også anmeldt for det samme i desember. Her på legevakten for blodprøve". Øverst i bildet er teksten "Bamble" påført med stor

Godkjent digitalt

Torunn Salomonsen Holmberg (TSH019) 01.07.2022

skrift og midt på bildet er det lagt på en bitmoji av en politidame og en "forbudt-emoji".

Politiet ba ikke om Cs samtykke til at bildet ble tatt, og heller ikke til at det ble publisert på Snapchat.

Politioverbetjent X har forklart at det ikke var mulig å identifisere C på bildet, og at det aldri var hennes intensjon å henge ut eller krenke noen ved å dele bildet. Ifølge X opplyser de som regel hvor hendelser har funnet sted ettersom UP Sør-Norge dekker et stort geografisk område. Hun mener også at hendelsen ble lagt ut på Twitter fra operasjonssentralen, og at det også der fremkom at det skjedde i Bamble.

Hun mener det ikke var relevant å innhente samtykke fra C fordi bildet ikke var identifiserende, og fordi det ville bli feil å innhente samtykke fra en ruset person. Politibetjent Y har gitt samsvarende forklaring, og har i tillegg forklart at det varierer om det innhentes samtykke. Hun fikk se bildet før det ble publisert, og de var på patruljen enige om at det var greit å legge det ut.

Politioverbetjent X hadde fått i oppgave å bidra til drift av Snapchat-kontoen til UP Sør-Norge, der de skulle dele bilder fra UPs hverdag. Formålet var å informere i forebyggende hensikt. Ifølge politioverbetjent X ble det aktuelle bildet lagt ut for å informere om at de tok personer som de mistenkte for kjøring i ruspåvirket tilstand."

Spesialenheten fant at politioverbetjent X objektivt sett brøt taushetsplikten da bildet ble publisert på Snapchat, og at hun ved samme anledning opptrådte i strid med tjenestepliktenes for politiets bruk av sosiale medier. Spesialenheten var imidlertid ikke overbevist om at publiseringen på Snapchat kunne karakteriseres som grovt uaktsom, og straffeforfølgningen mot politioverbetjent X ble derfor henlagt etter bevisets stilling. Også forfølgningen mot Utrykningspolitiet ble henlagt etter bevisets stilling, idet Spesialenheten kom til at mangelfulle retningslinjer og utilstrekkelig opplæring verken enkeltvis eller samlet utgjorde et grovt brudd på tjenesteplikter. Spesialenhetens påtalevedtak ble imidlertid oversendt sjefen for Utrykningspolitiet for administrativ vurdering med anmodning om å gjennomgå retningslinjene for bruk av sosiale medier, jf. påtaleinstruksen § 34-7 annet ledd. Vedtaket ble også oversendt til Politidirektoratet for administrativ gjennomgang med nasjonalt perspektiv.

Klagerne anfører at politioverbetjent X forsettlig brøt taushetsplikten ved publiseringen av bildet på Snapchat, ettersom det var tale om en planlagt og bevisst handling. Spesialenheten kunne derfor ikke nøye seg med å vurdere om det forelå en grovt uaktsom overtredelse. Det gjøres gjeldende at taushetsplikten er et selvstendig og personlig ansvar som polititjenestepersoner forventes å ha kjennskap til. Det er derfor ikke avgjørende at politioverbetjenten forhørte seg med en kollega før hun publiserte bildet, eller at hun ikke hadde fått opplæring i bruk av Snapchat. Etter klagerens oppfatning har Spesialenheten satt terskelen for grov uaktsomhet såpass høyt at politiet "neppe vil føle seg juridisk og etisk forpliktet til å ta taushetsplikten på alvor".

Riksadvokaten har gjennomgått saken og tar ikke klagen til følge.

Riksadvokatens vurdering

Foreligger et forsettlig eller grovt uaktsomt brudd på taushetsplikt?

Riksadvokaten vurderer først spørsmålet om straffansvar etter straffeloven § 209 for politioverbetjent X. Bestemmelsen setter straff for den som krenker taushetsplikt som han eller hun har i henhold til lovbestemmelse eller forskrift. Skyldkravet er forsett eller grov uaktsomhet.

Politiregisterloven § 23 første ledd nr. 1 fastsetter at enhver som er ansatt i eller utfører tjeneste eller arbeid for politiet eller påtalemyndigheten, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om noens personlige forhold.

Taushetsplikten er ikke til hinder for at opplysningene brukes "når behovet for beskyttelse må anses ivaretatt ved at de gis i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte", jf. politiregisterloven § 24 nr. 2.

Det er ikke tvilsomt at de publiserte opplysningene gjelder noens personlige forhold som er taushetsbelagt etter politiregisterloven § 23 første ledd nr. 1. Spørsmålet er om behovet for beskyttelse i dette tilfellet kan anses ivaretatt gjennom anonymisering, slik at unntaket i § 24 nr. 2 kommer til anvendelse.

Anonymisering er i politiregisterloven behandlet som et unntak fra taushetsplikten. En alternativ synsvinkel er å anse anonymisering som en måte å bevare taushet på, det vil si en presisering av selve taushetsnormen, se Tor-Geir Myhrer, *Personvern og samfunnsforvar*, Oslo 2001 side 225 og Ragnar Auglend og Henry John Mæland, *Politirett*, 3. utgave, Oslo 2016 side 579. Ved å fjerne individualiserende kjennetegn forhindres at andre får kjennskap til noens personlige forhold. En slik innfallsvinkel innebærer at anonymisert kommunikasjon er tillatt også hvor den aktuelle taushetspliktsregelen ikke inneholder noen uttrykkelig reservasjon om dette.

Hvor mye som skal til for å oppfylle behovet for beskyttelse ved anonymisering, må vurderes konkret. Kravene er oppfylt når identifisering er upåregnelig. Det må tas i betraktning hvilken informasjon mottakeren kan ha fra andre kilder, blant annet hvilke opplysninger som senere blir kjent i tilknytning til domstolsbehandlingen av straffesaken, se Ot.prp. nr. 108 (2008–2009) side 305 og NOU 2003: 21 side 360. I sistnevnte utredning uttales i punkt 14.5.3 side 201–202:

"At navn utelates, vil i de fleste tilfeller ikke være nok. For at behovet for beskyttelse skal være ivaretatt, må den opplysningene gjelder være i samme situasjon som om opplysningene ikke var blitt utlevert. Det må være en rimelig grad av sikkerhet for at folk ikke kan identifisere den personen opplysningene gjelder, uten at det kreves betydelige anstrengelser hos mottaker. På den andre siden er ikke krav om at det ikke skal være egengjenkjenning. Adgangen til å utlevere opplysninger vil blant annet bero på hvilke type opplysninger det er, og hvor i landet man befinner seg. Det er enklere å utelate individualiserende kjennetegn i store byer enn på små steder. For eksempel kan politiet si at en lokal politiker er tatt for barnepornografi i Bergen, mens det bør vises betydelig tilbakeholdenhet med å gi samme opplysninger ved Fet og Rælingen lensmannsdistrikt dersom en kommunepolitiker fra Fet, en forholdsvis liten kommune med ca 9000 innbyggere, blir tatt."

Godkjent digitalt

Torunn Salomonsen Holmberg (TSH019) 01.07.2022

Spesialenheten har konkludert med at taushetsplikten objektivt sett ble krenket ved publiseringen av bildet. Dette begrunnes slik i påtalevedtaket (side 6):

"Mottakere av politioverbetjent Xs snap må legges til grunn å være samtlige følgere av UP Sør-Norge på Snapchat. Spesialenheten mener opplysningene i snapen ikke kan anses identifiserende for denne gruppen som sådan, ettersom personer uten kjennskap til C ikke ville kunne spore opplysningene til ham ved bruk av åpent tilgjengelige kilder. Bildet som ble publisert viste ikke Cs ansikt, og heller ikke kjennetegn som tatoveringer eller lignende. Bekledningen var også relativt ordinær, med unntak av buksen som hadde noen tverrgående striper på knærne. Opplysningene i snapen om at hendelsen fant sted i Bamble, at C ikke hadde førerkort, innrømmet bruk av hasj og ble anmeldt i desember, sammenholdt med den noe karakteristiske buksen, medførte etter Spesialenhetens mening at personer som kjenner C hadde en rimelig mulighet til å identifisere ham. Spesialenheten har ikke lyktes med å komme i kontakt med C, og vet derfor ikke om han faktisk er blitt gjenkjent. Dette har imidlertid ingen betydning for vurderingen, og vilkåret for å gjøre unntak for taushetsplikten etter politiregisterloven § 24 nr. 2 var derfor ikke oppfylt."

Riksadvokaten er enig med Spesialenheten i at det objektivt sett foreligger et brudd på taushetsplikten, og kan i det vesentlige slutte seg til den begrunnelse som er gitt. Publiseringen inneholdt tilstrekkelig mange spesifikke "koblingsdata" som er egnet til å identifisere den avbildede til at anonymiseringen ikke oppfyller kravene etter politiregisterloven § 24. Videre er det ikke forhold i saken som kunne gjøre det rettmessig å avsløre den mistenktes identitet, se politiregisterloven § 25 flg.

Spørsmålet er så om kravet til subjektiv skyld er oppfylt. Det kreves som nevnt forsett eller grov uaktsomhet.

Paragraf 209 viderefører og svarer i betydelig utstrekning til straffeloven 1902 § 121. Den straffbare handlingen er i begge bestemmelser beskrevet som "krenker taushetsplikt". Grovt uaktsom overtredelse ble gjort straffbar ved lov 27. mai 1977 nr. 40, og denne skyldformen er videreført i ny straffelov. Endringen var primært begrunnet i et ønske om å fange opp det skjulte forsett, jf. Ot.prp. nr. 3 (1976–1977) punkt 3.8 side 42. I forarbeidene til ny straffelov fremholdt departementet at et krav om grov uaktsomhet "vil kunne bidra til å sikre forsvarlig behandling av taushetsbelagt informasjon, blant annet ved å lette den bevismessige situasjonen", se Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) punkt 2.19.5.1 side 76.

Det har i tilknytning til bestemmelsen om krenkelse av taushetsplikt vært reist spørsmål om skylden også må dekke at handlingen er urettmessig. Utgangspunktet i straffeloven er at villfarelse om rettsregler bedømmes etter den alminnelige bestemmelsen om rettsuvitenhet i § 26, mens villfarelse om faktum vurderes etter § 25. Et særlig skyldkrav kan imidlertid følge av en tolkning av den enkelte straffebestemmelse, jf. § 1.

Tor-Geir Myhrer fremholder i boken *Personvern og samfunnsforvar* (2001) at uttrykket "krenker taushetsplikt" trekker i retning av at den subjektive skyld også må omfatte kunnskapen om at man overtrer taushetspliktsnormene, se boken side 72–73. Myhrer viser i denne forbindelse til ordlyden straffeloven 1902 § 121 første ledd hadde før endringen i 1977:

"Åpenbarer en offentlig tjenestemann uten skjellig grunn, hvad der i tjenestens medfør er blitt ham betrodd eller ved lov eller annen gyldig bestemmelse er betegnet som

tjenestehemmelighet, straffes han med bøter eller tjenestens tap eller med fengsel inntil 6 måneder."

Skyldkravet etter bestemmelsen var forsett, og som Myhrer påpeker, ble det lagt til grunn at forsettet også måtte omfatte rettstridigheten av åpenbarelsen, jf. P. Kjerschow, *Straffeloven med kommentarer*, Oslo 1930 side 349. Forarbeidene til lovendringen i 1977 gir ikke holdepunkter for at man ville gjøre endringer i hva skylden måtte omfatte. På denne bakgrunn uttaler Myhrer:

"Legger en til grunn at skylden også må omfatte at det ikke var berettiget å kommunisere opplysningen, vil en formidling som er basert på en annen forståelse av ytringsbestemmelsene enn den domstolen legger til grunn, bare være straffbar når taushetspliktssubjektets forståelse kan karakteriseres som grovt uaktsom. En slik karakteristikk vil nok bli reservert for de tilfeller hvor taushetspliktssubjektets regelforståelse i kvalifisert grad er uskjønnsom."

Riksadvokaten slutter seg til denne regelforståelsen og mener straffeloven § 209 må tolkes på samme måte, men en finner grunn til å presisere at løsningen er noe usikker. Selv om både ordlyden og lovhistorikken trekker i retning av at skyldkravet skal forstås slik, gir verken forarbeidene eller rettspraksis avgjørende bidrag for tolkningen. Forarbeidene til straffeloven 2005 inneholder ikke uttalelser som avklarer spørsmålet. Etter riksadvokatens oppfatning fremstår det imidlertid som rimelig å kreve at skylden dekker krenkelsen av taushetspliktsnormene, ettersom handlingens rettsstridige karakter er et helt sentralt gjerningselement. Siden grov uaktsomhet er sidestilt med forsett i straffebudet, er hensynet til effektiv håndhevelse ikke et tungtveiende argument mot en slik tolkning. Når skyldkravets rekkevidde sjelden kommer på spissen i det praktiske rettsliv, er dette trolig en viktig del av forklaringen.

Den motsatte tolkningen vil innebære at straffbarhetsgrensen ofte vil avhenge av om gjerningspersonens rettslige forståelse av taushetspliktsnormene er uaktsom etter den svært strenge normen i straffeloven § 26. Terskelen for straffansvar vil som følge av dette kunne bli satt svært lavt. Avstanden mellom rettsvillfarelsen og forsettlig overtredelse av straffebudet vil dessuten kunne bli påfallende kort, selv om man kanskje samvittighetsfullt har forsøkt å overholde reglene, sml. Runar Torgersen, "Straffansvaret for brudd på tjenesteplikt i politi og påtalemyndighet – betydningen av villfarelse om tjenestehandlingens lovlighet", i *Med ære og samvittighet. Festskrift til Magnus Matningsdal*, Oslo 2021 s. 173–190 (s. 180). Ofte vil det ligge helt i dagen at gjerningspersonen har utvist forsett med hensyn til de ytre omstendigheter i de tilfellene hvor villfarelsen knytter seg til rekkevidden av taushetspliktsnormene. Et eksempel er når villfarelsen knytter seg til spørsmålet om hvor mye som kreves for at taushetsbelagte opplysninger må anses tilstrekkelig anonymisert, slik som i vår sak. Det fremstår ikke som en dekkende språklig karakteristikk at man i en slik situasjon skal straffes for *forsettlig* brudd på taushetsplikten, sml. Torgersen s. 186.

Riksadvokaten går dernest over til å vurdere om skyldkravet i straffebudet er oppfylt i den foreliggende saken.

Etter riksadvokatens syn det ikke bevismessig grunnlag for å trekke i tvil politioverbetjent Xs forklaring om at hun ikke trodde bildet av C var identifiserende, og at hun følgelig trodde hun overholdt taushetsplikten. På denne bakgrunn kan det ikke legges til grunn at X regnet det som sikkert eller mest sannsynlig at hun krenket taushetsplikten ved publiseringen. Det er heller ikke holdepunkter for at hun handlet med

Godkjent digitalt

Torunn Salomonsen Holmberg (TSH019) 01.07.2022

hensikt, eller at det foreligger positiv innvilgelse, jf. straffeloven § 22 første ledd bokstavene a og c.

Spørsmålet er så om Xs krenkelse av taushetsplikten kan karakteriseres som *grovt uaktsom*.

Politioverbetjent X var en av fem redaktører for Snapchat-kontoen til UP Sør, og hun publiserte jevnlig bilder på kontoen. Generelt mener riksadvokaten at det må forventes at politi og påtalemyndighet ivaretar taushetsplikten og personvernet, og er fortrolige med relevant lovgivning og sentrale og lokale retningslinjer. Særlig gjelder dette noen som har påtatt seg et slikt verv som det X hadde. Det skjerper også kravene til forsvarlig opptreden at C befant seg i en sårbar situasjon.

X har forklart at samtykke ikke ble innhentet fordi C var ruset. Dette tilsier at hun burde vært særlig påpasselig med å sørge for at regelverket ble overholdt, eventuelt avholdt seg fra å fotografere vedkommende. Noen tvingende grunner til å fotografere C og deretter offentliggjøre bildet fantes ikke. I forlengelsen av dette fremstår det som lite skjønnsomt å innta opplysninger om at den avbildede innrømmet bruk av hasj og i desember 2021 ble anmeldt for ruspåvirket kjøring.

Når riksadvokaten likevel er enig med Spesialenheten i at publiseringen på Snapchat ikke kan karakteriseres som grovt uaktsom, er det fordi X foretok en vurdering av om bildet var tilstrekkelig anonymisert. Det vises også til at hun forut for publiseringen av bildet konfererte med en kollega, som mente det var greit å legge ut bildet. Grov uaktsomhet foreligger "dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse", jf. straffeloven § 23. Slik saken er opplyst, er det ikke grunn til å knytte en slik karakteristikk til politioverbetjentens subjektive forhold.

Straffeforfølgningen mot politioverbetjent X for mulig overtredelse av straffeloven § 209 henlegges etter dette som intet straffbart forhold anses bevist.

Foreligger en forsettlig eller grovt uaktsom tjenestefeil?

Riksadvokaten går så over til å vurdere om det foreligger en overtredelse av straffeloven § 171 eller § 172 om henholdsvis forsettlig og grovt uaktsom tjenestefeil. Etter begge bestemmelser kreves "grovt" brudd på tjenesteplikten. Plikten kan være fastsatt i lov eller forskrift, i arbeidsavtalen, instruks eller etter pålegg fra overordnede. Om grovhetskravet uttales i Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) side 234:

"Straffansvaret bør reserveres for de mer alvorlige overtredelsene. Etter departementets mening må det oppstilles en nedre grense for området for det straffbare, og denne grensen synliggjøres i lovforslaget ved at det er grove pliktbrudd som er straffbare. Med det ønsker departementet å uttrykke et kvalifikasjonskrav på to punkter i gjerningsbeskrivelsen: For det første må bruddet (handlingen) være grovt. For det andre må bruddet gjelde en tjenesteplikt av en viss betydning."

Riksadvokaten har foran konkludert med at straffeloven § 209 om brudd på taushetsplikt ikke er anvendelig, idet kravet til subjektiv skyld ikke er oppfylt. Slik riksadvokaten ser det, kan krenkelsen av taushetspliktsreglene i politiregisterloven da heller ikke straffes i medhold av straffeloven § 171 eller § 172. Spørsmålet er derfor om politioverbetjent X handlet i strid med andre tjenesteplikter da hun publiserte bildet.

Godkjent digitalt

Torunn Salomonsen Holmberg (TSH019) 01.07.2022

Spesialenheten har i påtalevedtaket redegjort grundig for lovgivning og retningslinjer som er relevante for politiets bruk av sosiale medier, herunder hvilke forpliktelser som følger av åndsverkloven § 104, personopplysningsloven og EUs personvernforordning. Det vises til gjennomgangen i påtalevedtaket side 7–11. Riksadvokaten mener i likhet med Spesialenheten at det aktuelle bildet må anses identifiserende etter disse reglene, og at det var nødvendig med samtykke fra den avbildede for at publiseringen skulle være lovlig. Et samtykkekrav ved denne typen fotografering kan også utledes av ulike retningslinjer og veiledere som regulerer politiets bruk av sosiale medier. Ettersom samtykke i vår sak ikke ble innhentet, foreligger et objektivt brudd på tjenesteplikten.

Riksadvokaten finner ikke grunn til å ta stilling til om bruddet på tjenesteplikten må anses grovt i lovens forstand. Etter en samlet vurdering er riksadvokaten under enhver omstendighet enig med Spesialenheten i at det ikke kan anses bevist at politioverbetjent X oppfylder de subjektive vilkårene i straffebestemmelsene om brudd på tjenesteplikt.

Slik saken er opplyst, er det for det første mindre sannsynlig at det er handlet forsettlig med hensyn til tjenestehandlingens urettmessighet, hvilket riksadvokaten legger til grunn også er en forutsetning for overtredelse av § 171. Det vises til Runar Torgersen, "Straffansvaret for brudd på tjenesteplikt i politi og påtalemyndighet – betydningen av villfarelse om tjenestehandlingens lovlighet", i *Med ære og samvittighet. Festskrift til Magnus Matningsdal*, Oslo 2021 s. 173–190. Riksadvokaten kan heller ikke se at politioverbetjent X har opptrådt grovt uaktsomt i henhold til § 172, jf. § 23 annet ledd. Det vises til den tilsvarende vurderingen foran om hvorvidt det foreligger et grovt uaktsomt brudd på taushetsplikten.

Etter dette henlegges straffeforfølgningen også for disse lovbruddene idet intet straffbart forhold anses bevist.

Straffansvar på foretaksnivå

Spørsmålet er deretter om Utrykningspolitiet Sør kan straffes som foretak i medhold av straffeloven § 27, jf. § 28. Paragraf 27 lyder slik:

"Når et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes. Det gjelder selv om ingen enkeltperson har utvist skyld eller har skyldevne etter § 20."

I HR-2021-797-A avsnitt 14 til 24 kom Høyesterett til at bestemmelsen ikke kan anvendes i samsvar med ordlyden. Bakgrunnen er praksis fra EMD som tilsier at det er et vilkår for straff at gjerningspersonen har utvist subjektiv skyld, slik at straff ikke kan idømmes på et rent objektivt grunnlag. EMD angir at det må påvises en "mental link" mellom handlingen og de faktiske omstendighetene som statuerer straffansvaret. I avsnitt 24 uttaler Høyesterett at dette vilkåret vil være oppfylt om foretaksstraff kan ilegges ved ordinær uaktsomhet, til tross for at det aktuelle straffebudet (i saken utlendingsloven § 108 tredje ledd bokstav a) forutsetter at gjerningspersonen har opptrådt forsettlig eller grovt uaktsomt.

Spesialenheten uttaler i vedtaket at det ikke er noen enkeltpersoner i saken som kan sies å ha overtrådt straffeloven § 172 og handlet uaktsomt på vegne av UP Sør. Spesialenheten går derfor over til å drøfte spørsmålet om det er grunnlag for foretaksstraff for anonyme og

Godkjent digitalt

Torunn Salomonsen Holmberg (TSH019) 01.07.2022

kumulative feil. Spesialenheten viser i denne forbindelse til Borgarting lagmannsretts dom 24. august 2021, LB-2020-180443, hvor lagmannsretten mente det ville være mulig å etablere en "mental link" både mellom anonyme gjerningspersoner og lovovertrедelsen, og ved kumulasjon av flere personers handlinger. Det var i saken ikke pekt på enkeltpersoner som hadde opptrådt uaktsomt på vegne av foretaket (Bane NOR SF). Foretaksstraff ble idømt av lagmannsretten, men Bane NOR anket til Høyesterett over rettsanvendelsen under skyldspørsmålet. I dom 27. juni 2022 (HR-2022-1271-A) avsnitt 36–50 kom Høyesterett til at anonyme og kumulative feil ikke er til hinder for bruk av foretaksstraff, idet EMD-praksis ikke kan forstås slik at det er krav om individualisering ved vurdering av skyld og straffansvar.

I sitt påtalevedtak konkluderer Spesialenheten under tvil med at manglene ved retningslinjene, unnlatsen av å føre kontroll med Snapchat og unnlatsen av å gi politioverbetjent X informasjon og opplæring verken enkeltvis eller samlet representerer et grovt brudd på tjenesteplikter. Straffeløpfølgingen ble derfor henlagt etter bevisets stilling. Ved vurderingen ble det sett hen til at rettstilstanden var uavklart når det gjelder spørsmålet om foretaksstraff for anonyme og kumulative feil (Spesialenheten traff sin avgjørelse før Høyesterett avsa dom i HR-2022-1271-A).

Ansaret for anonyme og kumulative feil kommer normalt ikke på spissen der det kan identifiseres enkeltpersoner som har utvist tilstrekkelig skyld, jf. HR-2022-1271-A avsnitt 43. Foretaksstraff kan som nevnt ilegges ved ordinær uaktsomhet. I utgangspunktet kunne det derfor vært nærliggende å drøfte nærmere om politioverbetjent X har opptrådt uaktsomt i tilknytning til bestemmelsene om brudd på taushetsplikt og tjenestefeil. Det må i så fall også tas stilling til om bruddet på tjenesteplikt er grovt, hvilket er et objektive vilkår for overtredelse av § 172.

Når riksadvokaten ikke finner grunn til å ta endelig stilling til om X har opptrådt uaktsomt, er det fordi en under enhver omstendighet har kommet til UP Sør ikke skal ilegges foretaksstraff, jf. straffeloven § 28. Av samme grunn er det ikke nødvendig å konkludere i spørsmålet om X grovt har brutt sin tjenesteplikt.

Bruk av foretaksstraff er fakultativ og bør "ikke ... anvendes i andre tilfeller enn hvor dette anses hensiktsmessig", jf. Rt-2013-1025. Det er med andre ord ingen generell presumsjon for at straffansvar skal inntre når vilkårene for å kunne ilegges foretaksstraff er oppfylt, jf. Rt-2012-770. Avgjørelsen beror på en bred, skjønsmessig vurdering hvor det særlig skal tas hensyn til momenter som er angitt i straffeloven § 28 bokstav a til g.

Ved vurderingen av om foretaksstraff skal ilegges, har riksadvokaten lagt vekt på at de aktuelle lovbruddene ikke er svært alvorlige, jf. § 28 bokstav b. Skadepotensialet er relativt beskjedent sammenlignet med en del andre lovovertrедelser som aktualiserer foretaksstraff, sml. Rt-2010-1608 avsnitt 28 og 33. Det er ikke opplyst at C faktisk ble identifisert, og bildet lå angivelig ute i kun to til tre timer før det ble slettet. At det i høyden kun er utvist ordinær uaktsomhet, er også relevant, jf. HR-2021-797-A avsnitt 18. Dette taler isolert sett imot bruk av foretaksstraff.

Riksadvokaten er enig med Spesialenheten i at sentrale og lokale retningslinjene for bruk av sosiale medier og Snapchat kunne vært bedre og klarere, samt at ledelsen i UP Sør i større grad burde kontrollert bruken av Snapchat. At politioverbetjent X ikke fikk tilstrekkelig opplæring og informasjon om retningslinjene, er også kritikkverdige. Det vises

Godkjent digitalt

Torunn Salomonsen Holmberg (TSH019) 01.07.2022

til vurderingene i påtalevedtaket side 12–13. Riksadvokaten antar at slike tiltak muligens kunne ha forebygget lovbruddene, jf. § 28 bokstav c. Dette trekker i retning av å legge foretaksstraff.

Etter riksadvokatens syn må det på den annen side tillegges en viss vekt at det i kjølvannet av saken har vært truffet tiltak for å forhindre tilsvarende overtredelser i fremtiden, jf. § 28 bokstav g og Rt-2013-1025 avsnitt 96. Som nevnt innledningsvis oversendte Spesialenheten sitt påtalevedtak til sjefen for Utrykningspolitiet for administrativ vurdering i medhold av påtaleinstruksen § 34-7 annet ledd. Utrykningspolitiet har på denne bakgrunn revidert sine retningslinjer for sosiale medier for å sikre tilstrekkelig ivaretagelse av taushetsplikt og personvern.

I siste versjon av retningslinjene (oppdatert 25. april 2022) fremheves at sosiale medier stiller høye krav til tjenestepersonenes etiske opptreden og løpende vurderinger knyttet til ivaretagelse av personvern og taushetsplikt. Formålet med bruken av sosiale medier, blant annet Snapchat, er tydeligere angitt enn i tidligere versjoner (punkt 2). Det er også inntatt opplysninger om ansvarslinjene for kommunikasjonen på sosiale medier, hvor det fremgår at sjefen for Utrykningspolitiet har det overordnede ansvaret (punkt 3). Videre uttales at alle brukere av Snapchat skal ha gjennomført grunnleggende brukeropplæring, inkludert gjennomgang av retningslinjer, i regi av kommunikasjonsrådgiver eller distriktsledere før brukeren kan godkjennes for publiseringstilgang (punkt 4).

Punktene i retningslinjene om taushetsplikt og personvern (punkt 5 og 6) er også betydelig utvidet sammenlignet med tidligere versjoner. Det angis konkret når samtykke må innhentes ved filming og fotografering, og det gis veiledning om hva som utgjør tilstrekkelig anonymisering. Det påpekes at brudd på taushetsplikt etter forholdene kan straffes. I punkt 8 uttales at bilde og video fra saker under etterforskning som den klare hovedregel ikke skal publiseres på sosiale medier eller gis til media.

Selv om riksadvokaten ikke utelukker at det fortsatt finnes et forbedringspotensial, er det overordnede inntrykket at svakhetene og manglene ved de tidligere versjonene langt på vei er blitt utbedret. Kritikken mot retningslinjene fra Spesialenheten synes altså å være tatt på alvor. Den preventive virkningen av foretaksstraff vil i lys av dette trolig være relativt beskjeden, jf. § 28 bokstav a.

Riksadvokaten har etter dette kommet til at det ikke bør ilegges foretaksstraff, jf. straffeloven § 28. Forfølgelsen mot UP Sør henlegges etter dette fordi foretaksstraff ikke er hensiktsmessig.

Avslutningsvis vil riksadvokaten fremheve at det er viktig at politiets retningslinjer for sosiale medier jevnlig oppdateres og forbedres i samsvar med samfunnsutviklingen og konkrete behov. Det understrekes at det er et ledelsesansvar å føre kontroll med at polititjenestepersoners opptreden på sosiale medier er i samsvar med lov og retningslinjer. Riksadvokaten er kjent med at Politidirektoratet for tiden arbeider med å gjennomgå rutinene for politiets bruk av sosiale medier for å sikre etterlevelse av taushetsplikten og kravene i personvernlovgivningen. Arbeidet er ikke ferdigstilt.

Sammenfatning og konklusjon

Godkjent digitalt

Torunn Salomonsen Holmberg (TSH019) 01.07.2022

Riksadvokaten har kommet til at det ikke er grunnlag for å konstatere straffansvar i saken og kan ikke se at det nå kan gjennomføres ytterligere etterforskingsskritt som med noen rimelig grad av sannsynlighet kan tilføre saken opplysninger som er egnet til å endre vurderingene foran.

Klagen har etter dette ikke ført frem. Grunnlaget for henleggelsene er endret som beskrevet over.

Nødvendige underretninger bes gitt, herunder om at riksadvokatens vedtak ikke kan påklages, jf. straffeprosessloven § 59 a første ledd.

Torunn Salomonsen Holmberg
ass. riksadvokat

Tage Henningsen
kst. statsadvokat

Godkjent digitalt

Torunn Salomonsen Holmberg (TSH019) 01.07.2022